

Душка КЛИКОВАЦ
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

О УПОТРЕБИ РЕЧЦА *ЕВО*, *ЕТО*, *ЕНО*

1. Увод

Добро је познато да је систем показних заменичких речи (заменица и заменичких прилога) у српском језику, за разлику од готово свих других словенских језика, троличан (триперсоналан) – организован према учесницима у комуникацији (в. и Кликовац 2010, 2013). Тако заменичким речима с кореном *-в-* говорник (одсад: Г) упућује на нешто у вези са собом, онима с кореном *-т-* на нешто у вези са саговорником (одсад: С), а оне са *-н-* на нешто у вези с лицем које не учествује у комуникацији, те је удаљено од Г-а и С-а. Том систему заменичких речи припадају и речце *ево*, *ето*, *ено*.¹ Ево како изгледа уопштена слика тог система:

	Показне заменице			Заменички прилози				Заменичке речце
	за идентитет	за квалитет	за квантитет	за место ²	за начин	за количину	за време	
За 1. лице	овај	овакав	оволики	овде	овако	оволико	сад(а)	ево
За 2. лице	тај	такав	толики	ту	тако	толико	тад(а)	ето
За 3. лице	онај	онакав	онолики	онде / тамо	онако	онолико	онда	ено

¹ Везаност речца *ево*, *ето*, *ено* (одсад: ЗР) за учеснике у комуникацији врло добро показује и Вук својим примером под одредницом *ено* у *Српском рјечнику*: *Ево мени, ето теби, а ено њему*.

² Принцип да заменичке речи с кореном *-т-* имају везе са саговорником нарушен је у вези с прилогом *тамо*, који увек упућује на место које је далеко од говорника. – У табели

Овде ћемо објаснити разлику у значењу између конструкција са ЗР и других конструкција блиских значења (т. 2), навешћемо у којим се синтаксичким конструкцијама јављају ове речце (т. 3) и описаћемо њихову семантику и употребу (т. 4–7). Рад завршавамо резимеом (т. 8).³

2. *Ево, ето, ено* у односу на друге показне речи и глаголе

Најпре ћемо се запитати по чему се ЗР разликују од показних заменица: каква је разлика између *Ово је Милан* и *Ево Милана*?

Речцама *ево, ето* и *ено* Г скреће пажњу С-у на нешто што је ново на сцени (у основном случају – у видном пољу): нешто или није постојало у датом простору па се појављује, или је постојало а Г га тек сад уочава, па је ново у његовој свести; дакле, Г ће рећи *Ево Милана* ако види да му се Милан приближава. Насупрот томе, реченицом *Ово је Милан* Г уопште не имплицира нечије појављивање, него полази од тога да је неко ту, а онда утврђује идентитет те особе. Оно што је обема реченицама заједничко јесте што Г смешта ентитет у свој простор (и у том смислу можемо рећи да су обе показне речи 1. лица).

Пошто подразумевају да се нешто појављује, долази, наилази, ЗР имају нешто од глаголског значења. Зато се с њима може формирати реченица: *Ево Милана* је синтаксичка целина којом се преноси целовита порука.⁴ Реченицом с одговарајућим глаголом – нпр. *Долази Милан* – Г такође може Милана увести као новог на сцени, али изостаје упућивање. А упућивањем Г реченицу везује за говорну ситуацију и тако тражи од С-а да се чулно ангажује; стога се такве реченице доимају као живље, сликовитије.

3. Синтаксичке конструкције с речцама *ево, ето, ено*

ЗР се јављају у четири синтаксичке позиције.

је, једноставности ради, приказан само подсистем заменичких прилога који упућују на место на којем се нешто налази или одвија, а изостављени су они који упућују на место завршетка кретања, путању кретања итд.

³ Овај рад је настао прилагођавањем наше студије о речцама *ево, ето, ено* (Кликовац 2016). Примери који се наводе пронађени су у корпусу или забележени у свакодневном разговору, али су, по потреби, за ову прилику поједностављени. Ако су остали у аутентичном облику, наведен је и извор.

⁴ Јб. Поповић (192014: 383–386) такве реченице, које немају предикат, назива специјалним независним.

1) Кад се речцама *ево, ето, ено* указује на неки објекат, онда је њихова допуна именичка јединица. Она може стајати у генитиву: *Ево Милана!*, *Ето кмише*, *Ено их!*. Ако је појам некоме намењен, Г може употребити и датив личне заменице: *Ево ти воде*. Ако речцу допуњује именица или именичка синтагма, могућа је и аналитичка конструкција (која се у говору чује, али је књижевнојезичка норма сматра погрешном): *Ено га Милан*.

Ево, ето, ено могу бити допуњени и именицом одн. именичком синтагмом у номинативу;⁵ у том случају испред номинатива типично стоји именичка заменица у дативу: *Ево ти оловка*.

ЗР могу бити употребљене и као самосталан исказ: *Ево!* Тада је уз њих могуће употребити и именичку јединицу у дативу: *Ево ти!*

2) Кад указује на целу ситуацију, ЗР стоји испред независне клаузе: *Ено, Милан нешто ради; Ето до наше славе има три дана*.

Кад Г речцом *ето* упућује на неку ситуацију с резигнацијом, она се приближава значењу модалне речце, која се може и уметнути у реченицу (в. пр. 31).

3) Допуна речци може бити и зависноупитна клауза: *Ево шта се догађа! Ето како иду ствари овога света! Ено ко нам долази!*

4) Видећемо да ЗР могу служити за појачавање других показних речи, тада оне стоје непосредно испред те друге речи: *Ево ово! Ено тамо!*

4. Упућивање у физичком простору

4.1. Г може указивати С-у на објекат који је нов у видном пољу или на ситуацију смештену у физичком простору. Тада се могу употребити све три ЗР. Ако се тај објекат или ситуација налазе у простору Г-а, он ће употребити речцу *ево* (пр. 1, 2); али ако Г коментарише то што се С појавио у његовом простору, употребиће речцу *ето* (пр. 3).

Кад Г указује С-у на објекат у физичком простору овога другог, употребљава речцу *ето*. У том случају Г и С морају бити релативно удаљени један од другог, а Г боље види или зна нешто што се налази у С-овом простору него сам С (што није чест случај) (пр. 4). Ако Г указује С-у на објекат или ситуацију који су далеко од обојице, употребиће речцу *ено* (пр. 5, 6).

- (1) [Почиње да пада снег.] Ево снега!
- (2) [Приближава се Милан] Ево Милана!
- (3) [С прилази Г-у.] – Аха, ето и тебе.
- (4) [С се налази испред Јеленине собе, Г је удаљен.]

⁵ Како истиче С. Кордић, у номинативу не могу стајати личне заменице: не може се рећи *Ево ја!*, *Ево ми!*, *Ево он!*, него се мора рећи *Ево ме!*, *Ево нас!*, *Ево га!* (Кордић 2002: 103).

- С: Где је Јелена?
 Г: Ето је ту у соби.
- (5) С: Где је мама?
 Г: Ено нешто ради.
- (6) Наједанпут [се] раздрагано ускомешаше они што пристизаху на узвишицу: – Ено мора, ено мора! (РСАНУ⁶)

4.2. ЗР *ево* и *ето* се употребљавају и у ситуацији давања или нуђења нечега.

Кад Г даје нешто С-у, у руци држи неки предмет – овај, дакле, припада његовом простору – и тај предмет премешта у С-ов простор. Теоријски, пошто су у ту ситуацију укључена оба простора, Г би могао да употреби и *ево* и *ето*. Међутим, типично ће употребити *ево* (пр. 7). Могуће је да је разлог томе тежња ка учтивости: да би чин давања био учтив, Г не би смео да предмет који држи у рукама натура С-у (да тиме не би угрозио његов тзв. негативни образ); зато је могуће рећи само *Ево, изволи*, не и *Ето, изволи*.

Пошто је нуђење потенцијално давање, и праћено је гестом према С-у, том приликом Г такође каже *ево* (пр. 8, 9).

- (7) Дете: Хоћу још једну оловку! Мама!
 Мајка: Ево ти. Ево ти сад. Сад је доста. (Савић/Половина 1989)
- (8) (Милутин је са креденца узео чашу. Приноси је оцу. Нуди га да пије.)
 МИЛУТИН: Тага, молим вас ... Ево, ево мало вашег лека. (Д. Ковачевић)
- (9) ВИЋА: Бога ти, господин-Жико, да ми уступиш твоје место.
 ЖИКА: Хоћу! (Дуже се.) Ево, седи! (Б. Нушић)

Ако је већ дао предмет С-у, тај предмет се налази у С-овом простору, па ће Г употребити речцу *ето*:

- (10) Ето тебе мајке моје: / ... Кад огладни, наран' ми је. (РСАНУ)

У вези с овом употребом речце *ето* јесте и израз *Ето ти сад* (при чему је реченични акценат на *ето*), који Г употребљава – као неку врсту прекора С-у – кад мисли да је С добио нешто лоше што је заслужио:

- (11) Али кад би се десило да се миш заиста ухвати, [...] он би устајао, обилазио око уплашеног миша, претио му прстом и главом.
 – Ахааа! Шта ћеш сад, кукавче? Хоћеш у штету, је ли? Ето ти сад! (И. Андрић)

Кад Г задаје ударац С-у, употребиће *ево* (пр. 12) или *ето* – пошто у тој прилици нема претензија да буде учтив (пр. 13).

- (12) Заковрну очима и замахну рукама. – Ево ти, па да сад видиш!
 (Б. Ћопић)

⁶ Речник српскохрватског књижевног и народног језика, I–XX, Београд: САНУ.

- (13) Сваки пут кад би га ударио, узвикивао је: Ето ти, ето ти на!
(РСАНУ)

Ако Г С-у нуди пример (пр. 14) или предлог (пр. 15), употребиће речцу *ево*. Она је у тим случајевима текстуални конектор, који стоји испред независне клаузе:

- (14) Дефосе [...] настављао је са причањем.
– Ево, како да човек објасни ово. Исти овај оштроумни и дискретни долачки парох, који има много здравог разума и смисла за стварност, држао је прошле недеље у долачкој цркви проповед.
(И. Андрић)
- (15) Доктор [пацијенту]: Ево, ја би ти сад предложио, сад се ти мало опусти, иди у собу мало, прошетај [...]. (Савић/ Половина 1989)

Г може нудити (предлагати) С-у неку будућу радњу. Ако њу треба да изврши Г (пр. 16) или неко треће лице (пр. 17), Г ће употребити *ево*; ако треба да је обави С, употребиће *ето* (пр. 18). Речце *ево* и *ето* су и овде употребљене као текстуални конектори и стоје испред независне клаузе.

- (16) МАРИЦА: Јесте, јесте, свршено је [...]! Ако не верујеш, ево да ти прочитам шта сам му писала. (Б. Нушић)
- (17) МИЛИСАВ: Е, ево, Таса ће да звижди. (Б. Нушић)
- (18) ЈЕРОТИЈЕ: [...] Ето, 'ајд' кажите: је ли господин Жика сумњиво лице? (Б. Нушић)

4.3. Г може употребити ЗР *ево* и *ето* и ако нешто доноси С-у или му долази. Ако прилази С-у и доноси неки предмет с намером да му га да, употребиће речцу *ево* (пр. 19). Ако пак има намеру да да предмет С-у, али још није кренуо к њему, употребиће *ето* (пр. 20):

- (19) АКСЕНТИЈЕ: [...] А где је Оља са његовим леком? Оља!!
[...]
(Улази Оља. Доноси лек.)
ОЉА: Ево, ево ... Немојте се љутити на мене [...]. (Д. Ковачевић)
- (20) – Почекајте мало, ето пара, сад одмах, – рече снаха, па тури резу на врата. (Нар. прип.)

Ако треба да дође на место на којем се налази С, Г ће рећи *ево* (с генитивом личне заменице за 1. лице: *ево ме*) ако је на путу ка С-у. Израз *ево ме* Г може употребити као конвенционалан – а не информативан – одговор на такође конвенционално С-ово питање у фатичкој комуникацији (пр. 22).

- (21) КАПЕТАН: Где је она?
МАРИЦА (долази и прилази право оцу): Ево ме! (Б. Нушић)
- (22) Кад шурака сестра доведе пред цара, цар скочи, руке шире, у лица се љубе:

- Добро дошао, шураче!
- Боље тебе нашао, зете!
- Гдје си?
- Ево ме. (Нар. прип.)

Међутим, ако Г тек има намеру да дође на место где је С, тј. ако се још није упутио С-у, употребиће речцу *ето*. При томе С већ може бити на месту на које ће Г доћи, али много чешће и он тек треба тамо да стигне (пр. 23).

(23) Од крчме пођу сви [у град], али путем све један по један заостаје и виче:

- Идите ви, ето мене сад ћу ја, имам нешто посла. (Нар. прип.)

5. Упућивање у метафоричким просторима

Осим тога што упућују у оквиру физичког простора, ЗР се могу употребити и за упућивање у метафоричким просторима. Они постају очигледни онда кад се не поклапају с физичким простором. Кад је у истом контексту могуће употребити две или чак све три речце, њихова употреба није произвољна: оне подразумевају различите просторе.

5.1. *Простор релевантности (пажње)*. Оно што је човеку близу, то је за њега и релевантно и стога он на то обраћа пажњу. На тој искуственој корелацији заснована је појмовна метафора ОНО ШТО ЈЕ РЕЛЕВАНТНО ЈЕ БЛИЗУ ОДН. ПРЕДМЕТ ПАЖЊЕ ЈЕ БЛИЗУ. Она је важна за употребу ЗР *ево* и *ето*.

Ако је за Г-а нешто важно, он то може сместити у свој простор релевантности чак и ако то не припада његовом физичком простору. Тако у пр. 24 телевизор вероватно није тако близу Г-у да би он сасвим лако употребио *ево*, али то он ипак чини, јер жели да гледа емисију која се управо даје; при томе уопште не узима у обзир положај С-а. С друге стране, ако Г жели да сугерише С-у да на нешто треба да обрати пажњу, он ће то сместити у С-ов простор помоћу речце *ето*, чак и ако то не припада физичком простору С-а. Тако се у пр. 25 Спаса налази на подједнаком растојању и од Г и од С-а, а у пр. 26 господин на белом коњу је ближи Г-у (јер иде иза њега) него С-у:

(24) МИЛУТИН(седа и гледа телевизију): Па и јесте... Је ли, шта је ово на телевизији? [...] (Јаки седа до оца, гледа телевизију [...].)
[...]

МИЛУТИН: Ево и за мене нешто... (Д. Ковачевић)

(25) СПАСА (улази).

ЖИКА: А, ето га, то је тај грађанин из 'апсе. (Б. Нушић)

(26) Задихан и уплашен викао је још издалека као телал: – Ето господина, ето га на бијелу коњу! (Бабић 2010)

Ако Г скреће пажњу С-у на нешто што је овоме у том тренутку чулно доступно или очигледно, онда је *ето* праћено глаголом *видети* (пр. 27, 28). Израз *Ето видиш/видите* може сачињавати и посебан исказ (пр. 29).

- (27) Ујутру му мати [...] изиђе пред кућу, кад има шта видјети: пуна авлија дрва. Поврати се сад да буди сина [...], па му рече:
 – А шта је ово, синко?
 – Ето видиш, мати, то сам ти стекао за коња. (Нар. прип.)
- (28) – Не пијем... Попио сам да га не наљутим.
 – Ето видиш да пијеш! (Бабић 2010)
- (29) ВИЋА (отворио је први листић хартије): Ово је неки рачун, шта ли? [...] „Веш дат баба-Сари на прање”
 ЂОКА: Ето, видите! (Б. Нушић)

Помоћу *ето* Г може указивати на чињеницу коју С треба да има у виду; тада је *ето* текстуални конектор:

- (30) МИЛИСАВ: Причам господин-Жики како се капетан јутрос препао.
 ВИЋА: Кукавица! Ето, молим вас, људи, пала му у руке једна крупна ствар, могли би најмање петнаест њих да ухапсимо, а он не сме. (Б. Нушић)

Речцу *ето* Г може употребити да укаже С-у на стање ствари исказујући при том резигнацију, мирење са означеном ситуацијом. Та ситуација се исказује независном клаузом, а *ето* је најављује. У овом значењу *ето* се може употребити и самостално, често као одговор на питање *Како сте?* у фатичкој комуникацији, да наговести да Г није баш најбоље (32).

- (31) У данашње време утицај родитеља на дјецу је све мањи; па се, ето, слабљење родитељског утицаја огледа и у језику. (РСАНУ)
- (32) На наше: добро вече, како сте? ... одговори: – Ето. (РСАНУ)

Ето ти сад! је израз којим Г као да се обраћа фиктивном С-у да би прокоментарисао оно што му је прави С рекао а што га је изненадило. Реченични акценат је на *сад*.

- (33) ЖИКА: Кажем... могла би госпођа капетаница да иде у срез.
 ЈЕРОТИЈЕ: Ето ти сад. Како она може да иде у срез по званичној дужности? (Б. Нушић)

5.2. *Простор поседовања*. Оно што неко има типично се налази уз њега; то је искуствена основа за појмовну метафору оно што ОСОБА ПОСЕДУЈЕ ЈЕ БЛИЗУ ЊЕ. Ту метафору илуструју речце *ево* и *ето*, у складу са својим основним употребама у физичком простору: *ево* означава припадност Г-у, а *ето* С-у.

Ако Г упућује на нешто што се налази у његовом поседу, употребиће *ево*, као у пр. 34; ако упућује на нешто што поседује С, употребиће *ето*, као у пр. 35. У оба примера, Г би, да мисли на физички простор, употребио *ено*:

- (34) Циганин се пријави цару за послужника код коња. [...] Послије неколико дана дође и рече Циганин цару:
 – Ево у башчи имам прелијепу ђевојку од петнаест година; ако те бегенише, ја ти је поклањам на дар. (Нар. прип.)
- (35) Био дјед и баба, па баба имала кокош, а дјед пијевца; па кокош баби снјела неколико јаја, а дјед видио у бабе јаја, па заиска у бабе два-три јаја да му даде. А баба му вели:
 – Не дам, бога ми, ниједнога; ето ти пијевца па га оћерај нек ти донесе јаја. (Нар. прип.)

Ако Г уступа С-у своје поседништво над нечим, најчешће ће употребити *ево* (пр. 36). Могућа је и речца *ето*, ако Г одлази од свог поседа (пр. 37), наглашено одустаје од свог поседа (пр. 38), није нарочито учтив према С-у (пр. 39) и сл.

- (36) Онда му рече цар од тога града:
 – Немој ићи никуда, него ево ти моје кћери, па буди ту и царуј [...]. (Нар. прип.)
- (37) Мој отац бијаше дервиш. Разболи се смртно, па ме позове к себи и рекне ми: „Синко, ето ти свега остављам доста, па добро чувај.” (Нар. прип.)
- (38) – Хоћу деобу!
 – Ето вам све! Мени не треба ништа! (Ј. Веселиновић)
- (39) Царевић се препане и почне га молити да му опрости, али Баш-Челик рече му:
 – Знаш ли да сам ти казао да ћу ти поклонити три вијека? Ето сад ти трећи поклањам, и више живота од мене немаш, него иди кући [...]. (Нар. прип.)

5.3. *Емоционални простор*. Оно што је човеку близу, на то је навикао и то му је прихватљиво; оно што му је далеко, често му је чудно и неприхватљиво. На тој искуственој корелацији образована је метафора ПРИХВАТЉИВО ЈЕ БЛИЗУ, НЕПРИХВАТЉИВО ЈЕ ДАЛЕКО. У питању је, дакле, простор емоционалне блискости одн. удаљености, у којем су релевантни Г-ова осећања и психолошки ставови.

У овом простору у опозицију улазе речце *ево* и *ено*. Речцом *ево* Г указује на нешто што му је емоционално блиско. Такав је пр. 40, у којем би Г, да има у виду положај објекта у физичком простору, употребио *ено*:

- (40) Тандрчу трачнице на раскрсницама, промичу села, градови, а он гледа кроз прозор и чека знакове познате земље... Ево! Угледао је. (Кордић 2002)⁷

Ако пак Г указује на нешто што не одобрава, употребиће речцу *ено*:

- (41) ЖИКА (чита): „Па он и мајка навалили да пођем за једног средског писара, једног преисподњег клипана, који личи на петла, а иначе је нитков и лопов првокласни [...]”

ВИЋА (плане и скочи): Молим, ја не дозвољавам да се чита то писмо. [...] Ја нећу то да трпим, ја не дозвољавам!

КАПЕТАН: Е, видиш ли, синко голи, на шта изађе ствар? Заокупио ту: докуменат, закон, истрага, а оно ено шта испаде! Ама, чим теби паде на памет закон, господине Вићо, знао сам ја да ће ту нешто наопако изаћи. (Б. Нушић)

У пр. 41 могла је бити употребљена и речца *ето*, којом би Г смеистио догађај у С-ов простор релевантности. Г је могао употребити и *ево*, подразумевајући простор времена (в. т. 5.5), тј. упућујући на оно што су присутни управо чули.

5.4. *Простор знања*. И овај метафорички простор образује се на основи физичког простора: оно што је човеку близу, обично му је и добро познато; оно што је удаљено од њега, непознато му је. На тој егзистенцијалној вези образује се метафора ПОЗНАТО ЈЕ БЛИЗУ, НЕПОЗНАТО ЈЕ ДАЛЕКО.

Ако Г указује на нешто што му је познато, употребиће *ево*. У пр. 42, да Јоса смешта Алексу у физички простор, употребио би *ено*, јер је Алекса ван просторије; али он употребљава *ево*, јер је Алексу малочас видео и зна где је он (а други у просторији не знају):

- (42) Јеротије, Вића, Жика, Милисав, Таса. Улази и Јоса.

ЈОСА (уноси једну посетницу и даје је Вићи).

ЈЕРОТИЈЕ: Шта је?

ВИЋА: Алекса.

[...]

ЈЕРОТИЈЕ (Јоси). Где је он?

ЈОСА: Ево га чека. (Б. Нушић)

5.5. *Простор времена*. На овај метафорички простор могу упућивати ЗР *ево* и *ено*. За такву њихову употребу релевантна је она метафора која каже да се посматрач креће по временском „путу”; при томе је садашњост место на којем се он налази, док је будућност испред, а прошлост иза њега. Временске јединице су места на том „путу”; оне, стога, имају дужину и

⁷ Обрнут случај је у пр. 6: говорник је ту могао употребити и *ево*, чиме би имплицирао да је једва чекао да види море.

могу се налазити на различитим растојањима од садашњег тренутка (за потврде те метафоре у српском језику в. Кликовац 2004: 121–125).

Овако употребљена, ЗР ништа не додаје семантици реченице, него само служи скретању С-ове пажње на ситуацију која се смешта у одређени временски одсечак и тако чини излагање живљим. Стоји на почетку или, евентуално, при почетку клаузе.

Кад жели да укаже С-у на активност или процес који се одвија, одн. на стање које важи у тренутку говора, Г употребљава *ево*; тиме он подстиче С-а да примети то што се управо одвија пред његовим очима.

(43) – Шта радиш?

– Ево седим и читам.

(44) Сада, ево, осећам тачно мало јаче болове. (Савић/ Половина 1989)

Са *ево* Г указује и на ситуацију која је почела у прошлости и траје непосредно до тренутка говора. Метафорички, он се окренуо према прошлости и указује на временски „простор” који се протеже до њега (пр. 45, 46). *Ево* ће Г употребити и ако указује на ситуацију у блиској будућности; тада метафорички указује на оно што је у временском „простору” непосредно испред њега (пр. 47, 48).

(45) Ево сам госпођи мало показивао наше лијепо гробље. (РСАНУ)

(46) [Телефонски разговор.]

А: Је л', е кад би могли бар на кафу мало, не можете.

Б: Па ево – сад смо попили овде кафу, па ћемо доћи. (Савић/ Половина 1989)

(47) И сада ће се, ево, поновити све исто, све до појединости. (И. Андрић)

(48) [Телефонски разговор.]

А: Могу ли добити Славицу?

Б: Да да, ево одмах.

У пр. 47 Г је могао употребити и *ето*, чиме би сигнализирао да означену ситуацију прихвата са резигнацијом.

Кад указује С-у на ситуацију која се одиграла у даљој прошлости, Г употребљава *ено*. Метафорички, гледа уназад, на место које је сразмерно удаљено од тренутка говора.

(49) Ено баш неки дан смо те помињали...

6. Ендофоричка употреба ЗР

ЗР *ево* и *ето* могу се употребити и ендофорички – да упуте на садржину неког дела текста. *Ево* се употребљава катафорички (упућује на садржину текста који следи – пр. 50), док се *ето* типично употребљава анафорички (упућује на садржину претходног текста – пр. 51). Таква употреба тих ЗР у складу је са њиховом употребом приликом давања предмета: са *ево* Г најављује садржај који ће тек изговорити („дати” С-у), а *ето* каже кад је неки садржај изнео („дао”) С-у. У основи те употребе, дакле, стоји метафора ГОВОРЕЊЕ ЈЕ ДАВАЊЕ, ОДН. ДИЈАЛОГ ЈЕ РАЗМЕНА КОМУНИКАЦИЈСКИХ ЈЕДИНИЦА – ПРЕДМЕТА (за њен опис у српском језику в. Кликовац 2004: 57–67).

(50) ЖИКА: Дедер говори, зашто си дошао?

МИЛАДИН: Па ево шта је: неки Јосиф из Трбушнице... (Б. Нушић)

(51) Ето, то сам чуо, добри људи, и никако ми не излази из главе – заврши Ајваз своје причање. (И. Андрић)

7. Ево, ето, ено за појачавање других показних речи

ЗР се могу употребити испред неке друге показне речи, која би могла бити употребљена сама а да значење остане исто (сама ЗР пак не би се могла употребити самостално или би се значење исказа променило). При томе *ево* појачава заменичку реч за 1. лице (пр. 52–54), *ето* – заменичку реч за 2. лице (пр. 55), а *ено* – за 3. лице (пр. 56):

(52) АНЂА: Па шта ме се онда тиче?

МАРИЦА: Ево ово! (Чита.) „Зато, ако ме одиста волиш, ти одмах крени на пут [...].” (Б. Нушић)

(53) Због тебе ја страдам и губим живот и због тебе ћу се убити ево овде, на месту. (И. Андрић)

(54) ТАСА (чита): „Према сазнању и трагу досад уоченоме”...

ЈЕРОТИЈЕ: Прескочи то! Одавде, ево, одавде читај! (Б. Нушић)

(55) ЈЕРОТИЈЕ (имитира га): „Онај што га тражимо!” „Онај што га тражимо!”... Па зар ти, мајку му, у овако озбиљним моментима, не умеш ништа више да кажеш?

АЛЕКСА: Па ето то, шта имам друго да кажем? (Б. Нушић)

(56) Идем у оно село, што се ено тамо види, јер су ме позвали да им коло водим. (Нар. прип.)

8. Резиме

Све употребе (осим оне за појачавање других заменичких речи) приказујемо у следећој табели:

	Ево	Ето	Ено
Физички простор	Г указује на објекат или ситуацију у свом простору.	– Г указује на С-а у свом простору. – Г указује на објекат у С-овом простору.	Г указује на објекат или ситуацију у простору далеко и од Г и од С.
	Г даје/нуди предмет С-у. Г нуди С-у предлог, пример.	– Г даје/нуди предмет С-у (неучтиво). – Г је већ дао предмет С-у.	
	Г задаје ударац С-у.	Г задаје ударац С-у.	
	Г нуди С-у да Г или неко треће лице нешто уради.	Г нуди С-у да С нешто уради.	
	Г прилази С-у и доноси неки предмет са намером да му га да.	Г има намеру да да предмет С-у, али још није кренуо к њему.	
	Г долази С-у (или уопште уводи себе на сцену).	Г има намеру да дође на место где је С (или где ће бити С), али још није пошао.	
	Г указује на нешто релевантно за себе.	Г указује на нешто релевантно за С-а.	
	– Г упућује на нешто што се налази у његовом поседу.	– Г упућује на нешто што се налази у С-овом поседу.	
	– Г уступа С-у своје поседништво над нечим.	– Г уступа С-у своје поседништво над нечим (маркирано).	
	Емоционални простор	Г указује на оно што му је емоционално блиско.	
Простор знања	Г указује на оно што му је познато.		Г указује на оно што му је непознато.
Простор времена	Г указује на: – садашњост, – блиску прошлост, – блиску будућност.		Г указује на даљу прошлост.
Ендофора	катафора		анафора
Метафорички простори			

ЛИТЕРАТУРА

- Кликовац 2010:** Душка Кликовац, „Неколико речи о заменицама у српском језику: предлог класификације и одговарајуће терминологије”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 39/3, 73–84.
- Кликовац 2013:** Душка Кликовац, „Грамматичка категорија лица код показних речи у српском језику”, *Зборник Матице српске за славистику*, бр. 83, 269–286.
- Кликовац 2016:** Душка Кликовац, „О употреби показних речи *ево*, *ето* и *ено*”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 45/3, 101–134.
- Кордић 2002:** Snježana Kordić, *Riječi na granici puznačnosti*, Zagreb: Hrvatska sveučilična naklada.
- Поповић¹⁵2014:** Љубомир Поповић, „Синтакса”, [у књизи] Живојин Станојчић и Љубомир Поповић, *Грамматика српског језика за гимназије и средње школе*, Београд: Завод за уџбенике, (15. издање).
- Савић/Половина 1989:** Svenka Savić, Vesna Polovina, *Razgovorni srpsko-hrvatski jezik*, Novi Sad: Institut za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta u Novom Sadu.